

Szabó Zsolt (Kolozsvár, 1946) ny. egyetemi tanár, a Művelődés c. kolozsvári folyóirat főszerkesztője 2013 júniusáig.

2013. Sztána

Szabó Zsolt művelődéstörténész mesél II.

A Szentimrei-villa gyümölcsösön keresztül vezető emelkedőjének a tetején, a kopjafával átellenben elhelyezett padon ülve és beszélgetve, Szabó Zsolt művelődéstörténet-meséje közösségi művelődésünk aktív-vá tételébe bekapcsolódó kollégáink, a kulturális közmunkások ösztönzésére is szól.

Szabó Zsolt történeteivel bejárja velünk a helyeket, a részeket, amelyekről volt időszak, hogy ilyen szíves meséket így nem hallhattunk.

Szabó Zsolt: Sok jeles ember megfordult – a feljegyzések tanúsága szerint – a sztánai Szentimrei-házban. Kolozsvári művészek, újságírók, írók. Lévén Szentimrei Jenővel egy szerkesztőségben dolgoztak, a már emlegetett Paál Árpád, Zágoni István. De ugyanúgy a Keleti Újság szerkesztője – és egy időben a Pásztortűznek is egy évig főszerkesztője –, az akkor nagyon ígéretes fiatal írónak számító Nyírő József. De járt itt többször Tamási Áron, és sokan mások a fiatalok közül is, hiszen Szentimrei Jenő a Keleti Újság mellett a Napkeletnek is segédszerkesztője, a Vasárnapi Újság, az Újság, aztán az Ellenzék szerkesztője. A kolozsvári irodalmi életnek aktív tagja volt, és az a baráti kör rendszeresen előfordult Sztánán. A hétfégi együttlétek, borozgatások, flekkenezések a Szentimrei-házban zajlottak többnyire, mert tágasabb tér volt, mint a Varjúvárnál. A feljegyzések szerint itt született meg egyebek mel-

lett az ötlete a *Kalotaszegi balladának* és a Kék madár mozgalom hatására létrejött népi gyökerű színjátszásnak. A *Csáki bíró lányát* itt Kalotaszegen gyűjtött anyaggal kiegészítve adták elő, és nagy sikerrel játszották Kolozsvárt. De 1940 után még Budapestet is megjárták a műkedvelő színészekkel a nagyszüleim. És az egyik emlékezetes találkozás volt például '35-ben, amikor Németh László járt itt Erdélyben. Ezt a *Magyarok Romániában* c. útirajzában örökíti meg. Az egyik utolsó állomása az éppen itt Sztána volt. Elég keveset foglalkozik a sztánai tartózkodással, de tudjuk, hogy többben kolozsváriak itt voltak, amikor Németh László itt járt. Márton Áron is, aki akkor még kolozsvári plébános volt, de Tamási révén kapcsolódott ehhez az írói körhöz. Családi vonatkozás, hogy Márton Áron küldte – már a püspöki pincéjéből – a bort a szüleim esküvőjére, merthogy jó barátságban volt nagyapámékkal. Van még aztán sok minden egyéb apró részlet, de ezeknek egy kis hányadát már feldolgoztuk, szerveztünk itt több évben is Sztánai Napokat, az akkor itt elhangzott előadások többnyire Sztánához köthető irodalmi, művészeti emlékek. Nyilván elsősorban Kós-vonatkozások. De akár például Szentimrei tevékenységével kapcsolatosak. Vagy hát volt előadás például a már emlegetett, irodalmi hagyatékkal is rendelkező Éjszaki Károlyról, az ő családjáról. De egyáltalán a település kialakulásáról, hiszen ifjú Kós Károly,

a néprajzos dr. Kós Károly megírta az itteni épületeknek a történetét emlékiratában. Ezt közöltük is a Művelődés 2012-es nyári lapszámaiban.

A romániai magyar színjátszás történetében fontos szerepet játszott Sztána másik lakója, nagyanyám bátyja, Ferenczy Gyula, aki dalköltő volt, de dalszerző, tehát zeneszerző is. '45-ben ment ki az utolsó vonattal Budapestre, és ott is halt meg. Egy időben, a két háború közötti korszakban, Torlától Aradig járt színjátszó társulával a magyar városokat.

Dsidának a sztánai emlékeit egy egeri irodalomtörténész, Lisztóczy László dolgozta fel. A '40-44. közötti korszak irodalmi hagyatékáról Vallasék Júlia egyetemi oktató – akinek ez volt a kutatási területe – tartott előadást. És még sorolhatnám. Mások is jártak itt. A magyarországiak közül most hirtelen Bertha Zoltán, Cs. Nagy Ibolya, Márkus Béla neve jut eszembe. Pomogáts Béla ígérte, hogy jön, de még eddig csak az előadásával szerepelt a Sztánai Napokon.

A faluban, amikor az első sztánai farsangot szerveztük a tiszteletessel, a megnyitón Pomogáts Béla tolmácsolta – akkor még mint az Írószövetség elnöke – a magyarországi író-társadalom üdvözlését, és felelegette a kapcsolatokat Kós Károllyal, Móricz Zsigmonddal.

Egyik fő tevékenységi területem az utóbbi tizenöt esztendőben, hogy megpróbálom valamilyen módon, ha nem is visszahozni Sztána régi fényét

– mert nyilván ahhoz kellett itt Kós éljen, egy időben Szentimrei legyen az állandó lakos, a már emlegetett Ferenczy Gyula, és még sokan mások, kolozsvári tanárok, ügyvédek, értelmiségiek –, de legalább belőle valami kicsit. A történelemből, amit lehet, élővé alakítani. És ebben nagyon fontos partner a sztánai fiatal tiszteletes, akinek a szülei kitelepettek Magyarországra, és '90-ben ő hazajött, itt végezte el a teológiát, és első szolgálati helye Sztána lett. Úgy érezte, neki is fontos a szerepe, hogy a most már száz fő alá zsugorodott közösségnek ne csak lelki vezetője, hanem kulturális, egészségügyi, de sportéletének is szervezője, tehát mindenese legyen. És így sikerült a sztánai farsangot is feléleszteni. Ezt elsősorban egyetemisták segítségével. A Szent István Egyetem Kert- és Tájépítész hallgatóit sikerült meggyőzni az akkor még tanársegéd Fekete Albert vezetésével, aki Székelyudvarhelyről került ki, és oktat Budapesten. Gyakorló területként felmérték az itteni helyzetet, és nem csak a tájépítészet szempontjaiból, hanem az embert is próbálták megtalálni, az élő vagy az emberek emlékezetében lévő hagyományokat. Őnekik nagyon komoly munkájuk volt – a több éven keresztül Sztánai Műhelynek nevezett diákkezdemenyezésekből indult tevékenységgel – a falu újjászervezésében. A közösség életének a holtpontról való kimozdításában vállaltak szerepet. És az első farsangok – ezelőtt 13 évvel – ennek köszönhetően indultak be. Ha sikerül, akkor jövőre, a centenáriumba, a farsangi bál 100 éves évfordulójára – amire már készül a falu – egy nagyobb szabású terv, hogy a Kolozsvári Magyar Színház művészei jönnek a *Nem élhetek muzsikaszó nélkül* felújításával. A budapesti vendégek, ha sikerül, akkor olyan különvonattal jönnek, ami itt Sztánán is meg fog állni, mint ezelőtt száz évvel. És különböző válogatott cigánylegények szereplésével állítanak majd emléket. A jövő évi évfordulótól függetlenül, lévén 130 évvel ezelőtt született Kós Károly – tehát kicsit ilyen kerekébb évforduló –, október második szombatján, Kós-szobrot fognak leleplezni Sztánán a templomkertben, egy kis emléktáblát is, emléklapoktat elhe-

lyeznek majd azon az épületen, ahol szervezték azt a bizonyos protestáns bált. A Sztánai Napokat úgy találtuk ki, hogy eredetileg augusztus 24. és szeptember 2-a közötti hétre terveztük, merthogy augusztus 24-én halt meg Kós Károly és szeptember 2-án Szentimrei Jenő. Kós Kolozsvárt, Szentimrei Jenő Csucsán, éppen ott nyaralt a Boncza, utóbb Goga kastélyban – azt akkor az Írószövetség kezelte. Ez a hét látszott alkalmasnak, amikor kezdeményezhetünk valamit, ami kapcsolódik mindkettejükhöz. És úgy tűnik, hogy az értelmiségi szövegelésre kevesebben jelentkeznek, amikor sikerült pályázati forrásokat hozzárendelni, azért eljöttek, de ami sokkal népszerűbb lett, az a Kós Károlyról elnevezett emlék- és teljesítménytúra. Úgy 50 és 100 ember között mozgatja meg immár 10. éve az érdeklődőket. Ez a magyarországi teljesítménytúrák kataszterében is részt vesz, benne van a kalendáriumukban. Meghirdetjük, van 10 km-es, 25 km-es és 50 km-es szakasza. És lévén, hogy vannak azért szép- vagy szebb korúak is, van emléktúra jellege is, amikor csak kibalagnak itt a Kós-féle tanya szomszédságában lévő gyümölcsösben a diófák árnyékába, elköltik a magukkal hozott kis elemózsia, és utána visszaballagnak. Ők is kapnak egy emléklapot, hogy részt vettek ezen az emléktúrán. Az 50 km-es az a kolozsvári kakasos templomtól, a monostori református templomtól indul, a gerincen végig a hármas vízvázalzó Riszeg-tetőt érintve. Ugye a Nádas, ami Kolozsvárt ömlik be a Kis-Szamosba, az itt a nyergen túl, Nádas falu határában ered. És akkor végig a Nádas mentén jöve, észak felől a Nádas-patakot követve. Dél felől pedig a Kis-Szamos, a Kapus és aztán a Sebes-Körös völgyét követve jönnek fel, és kanyarodnak be váltakozó létszámmal. Volt, amikor négyen voltak, a legtöbben 18-an neveztek be. Elég komoly fizikai erőnlétet is feltételez 50 km-t legyalogolni. Szintideje is van ezeknek a teljesítménytúráknak. Tehát 14 óra alatt kellene ideérniük, de lévén, hogy túravezetővel jönnek, az Erdélyi Kárpát Egyesület Kolozsvári Osztálya az, aki ebben a partner és bizonyos értelemben a szakértői háttér, onnan az egyik lelkes tag, Kiss János már 9.

éve vezeti ezt a túrát, és akkor együtt jönnek, kicsit feszesebb ritmusban – 10-10,5 óra alatt érnek el ideig. A 10 km-es túra nyilván a legnépszerűbb – az csak itt a sztánai patak völgyét járja körbe: Csiga-domb, az Ordományos, a Riszeg-tető, és úgy visszakanyarodva a Varjúvár érintésével kerülnek ide a Szentimrei-ház kertjébe. A 25 km-es pedig – ez éppen tegnap derült ki, pontosan lemérték fiatalok a távolságot – egy 27,2 km-es túra az Almási várhoz, az egykori váruradalom szűk egyötödét körbejárva, Kispetri, Zsobok, szintén a Riszeg-tetőre felkanyarodva, és úgy jönnek le a Varjúvárig és ide a házhoz.

Mi az, amit még lehet és érdemes elmondani? Kicsit lendületet kapott ez a teljesítmény- és emléktúra attól, hogy a Kolozsvári Magyar Napoknak a -1. napján indul, tehát a rendezvényhez kapcsolódik. Remélem, hogy a továbbiakban is ilyen létszámmal sikerül megmozgatni az embereket. És ez azért nagyon jó, mert ez olyan társaság, akik amúgy nem biztos, hogy vevő akár a farsangi mulatságra, akár az irodalmi konferenciákra, még adott esetben más típusú tevékenységre sem. Viszont olyan közösségi célcsoport, akik egyrészt idősebbek, akik együtt rendszeresen túráznak, másrészt pedig – és ennek nagyon örvendtünk – egynéhányan gimnazisták, fiatalok, akik bekapcsolódtak, és egyfajta virtusként, sportként jószerevel végigfutották ezt a távot. Számukra nyilván új kihívás. Mérik a modern eszközeikkel, hogy mekkora a távolság, amit mi a térkép alapján kijelöltünk, és javasolnak más útvonalat is. Azt ígérték, hogy majd segítenek a turistajelzések kitételében, felfestésében, és a túra népszerűsítésében is. Ez nagyon hasznos módja az ismeretszerzésnek, az egészséges életmód gyakorlásának. És hát kell, hogy az ember a természetben feltalálja magát, ott-hon érezze magát. Hogy ismerje meg a fákat, füveket, virágokat, itt a különböző kövületek nagyon érdekesekek, azokban is gazdag itt a határ. Meg hát végül is akármerre járunk, ha nyitott szemmel körülnézünk, akkor sok természeti és kulturális érdekességet is megismerhetünk. Ha az ember megismeri, akkor nyilván meg is szereti és a sajátjának fogja érezni.